

کتابتیں

ISSN : 2228-5679

فتروا على السج الخالى الفقه الفاضل الميرزا محمد التبريزي المحقق المحدث ع
عالم الميرزا حسين حجة الله تعالى اليه في الاصول والادب في الادب والادب في الادب
عنه اهله ولا علمه وحفظه وهداه الى كتابه سراج الكمال في مسائل الكلام
في مسائل سخا الخالى الاعظم السيد محمد بن الحسين حجة الله تعالى اليه
قدس الله روحه وهداه الى مستند مداهف له روافد الفنا
وعنه رسائل في السج الفاضل في تفسيره في شرحه في شرحه في شرحه
او لا يدرجه في كتابه قدس الله روحه وهداه الى مستند مداهف له روافد الفنا
الهم مع الله تعالى الميرزا محمد حسين الميرزا محمد حسين الميرزا محمد حسين
كان رحمه الله والميرزا محمد حسين الميرزا محمد حسين الميرزا محمد حسين

ابراهیم بن حکم بن ظهیر ✦ جایگاه علمی اجتماعی ابن نخلد، از اساتید سنی مذهب شیخ طوسی ✦ حقیقه ایمان شهید ثانی یا ایضاح
البیان فی الدین بن محسن عاملی ✦ چگونگی مرجعیت و نشر فتاوی شیخ اعظم انصاری ✦ حاج شیخ جعفر شوشتری ✦ دکتر سید محمد
علی شهرستانی ✦ زندگینامه های خودنوشت شیخ حسین واعظ شوشتری، محمد تقی نیرتیری، میرزا محمد حسین نائینی و شیخ محمد غروی
سندی از حدود هشتاد سال پیش راجع به تحول در حوزه نجف اشرف ✦ پنج نامه منتشر نشده از استاد فقیه دکتر ابوالقاسم گرچی ✦ هبه نامه
و وصیت نامه سید دلدار علی ✦ سه اجازه از بزرگان حله ✦ اجازه ابن ابی جمهور به سید حسن بن ابراهیم بن یوسف بن ابی شبانه
ببیت و پنج رساله در موضوع نذر بعد از وفات ✦ نگاهی به الاخبار الدخیله ✦ الاربعین فی امامه امیر المؤمنین ✦ آفاق نجف ✦
گزارش سفری به ریاض ✦ تصحیح اعیان الشیعه ✦ نامه شیخ آقا بزرگ تهرانی به آیه الله ملا محمد جواد صفای
نکته ها آثار نو یافته

کتاب پیوست: ملحق مال الاصل

مُؤَسَّسَة کِتَابِ شِنَاسِ شِيعَة (مُؤَسَّسَة ثَرَاثِ الشِيعَة)

مِرْضَا مُخْتَارِی

موسسه تراث الشیعة

یَقْدِمُ الْکَاتِبُ فِي هَذَا الْمَقَالِ تَعْرِيفاً بِمُؤَسَّسَةِ ثَرَاثِ الشِّيعَةِ مِنْ جَوَانِبٍ مُخْتَلِفَةٍ، وَيَبَيِّنُ أَهْدَافَ مَشَارِيعِهَا الْعَدِيدَةِ. مَوْسُوعَةُ تَارِيخِ الثَّرَاثِ الشِّيعِيِّ، عِظَمَاءُ الشِّيعَةِ، إِجَازَاتُ الشِّيعَةِ، عِلْمَاءُ الشِّيعَةِ فِي مَصَادِرِ أَهْلِ السُّنَّةِ، تَحْقِيقُ كُتُبِ فَهَارِسِ الشِّيعَةِ، وَ... وَدَوْرِيَّاتِهَا الْمُخْتَلِفَةُ. مَجْلَّةُ كِتَابِ الشِّيعَةِ نِصْفُ السَّنَوِيَّةِ، الثَّرَاثِ الشِّيعِيِّ، مَوْقِعُ الْأَثَرِ عَلَى شَبْكَةِ الْإِنْتَرْنِتِ وَمَكْتَبَةُ الْمَوْسَسَةِ

چکیده: نگارنده در این گفتار، مؤسسه کتابشناسی شیعه را از دیدگاه جنبه های مختلف می شناساند؛ اهداف، آثار (دانشنامه آثار شیعه، بزرگان شیعه، اجازات شیعه، علمای شیعه در منابع اهل سنت، فهرس شیعه و...)، نشریات ادواری (دوفصلنامه کتاب شیعه، التراث الشیعی، پایگاه اطلاع رسانی الاثر) و کتابخانه مؤسسه. کلید واژه: مؤسسه کتابشناسی شیعه - اهداف؛ مؤسسه کتابشناسی شیعه - نشریات ادواری.

کتاب شیعه (۲)

سال اول، شماره دوم، پاییز و زمستان [۱۳۸۹]

[مراکز علمی و فرهنگی]
مؤسسه کتابشناسی شیعه

فرهنگ شیعه از آغاز، خاستگاه دانش، فرزاندگی، بالندگی و همواره کانون تولید و نشر علم و آموزه‌های وحیانی و مهد تربیت فرهیختگان برجسته عرصه‌های علم و عمل و دفاع از حریم اسلام بوده است. دانشمندان این مکتب در پایه گذاری فرهنگ و تمدن اسلامی نقش به سزایی داشته‌اند و پیشرفت بسیاری از علوم مرهون کوشش و تلاش آنهاست. اما متأسفانه ابعاد گوناگون این نقش آفرینی و تأثیرگذاری به دلائل گوناگون مجهول مانده و به خوبی تبیین نشده است.

از سوی دیگر، برای کاستن از عظمت این فرهنگ گران سنگ و درهم شکستن یا مشوه جلوه دادن آن - به ویژه پس از پیروزی انقلاب اسلامی که اندیشه شیعی در ایران حاکمیت یافت - دشمنان تلاش گسترده‌ای را آغاز کرده‌اند. بدین جهت و با توجه به توسعه علوم و فناوری اطلاعات و تکامل روزافزون دانش، و از میان رفتن مرزهای اجتماعی و فرهنگی، نیاز به پژوهش و نگرش عمیق، و گسترده، کارساز و ناظر به همه ابعاد پیشینه تشیع و میراث مکتوب دانشمندان آن، از سالها پیش به خوبی احساس می‌شد.

از این رو در سال ۱۳۸۵ ش / ۱۴۲۷ ق «مؤسسه کتاب شناسی شیعه» (= مؤسسه تراث الشیعة) در حوزه عملیه قم بنیان نهاده شد.

اهداف مؤسسه عبارتند از:

۱. توسعه، توانمند سازی و ارتقای سطح دانش و پژوهش در زمینه علوم و فنون تاجم، تاریخ علم، فهرس و کتاب شناسی، نسخه شناسی و فهرست نویسی، زمینه سازی مناسب برای ارتقای فعالیتهای پژوهشی مرتبط با آن در حوزه معارف شیعی، و رفع نیازهای پژوهشی شیعه شناسی؛
۲. شناخت دقیق و درست منابع حدیثی و روایی مذهب تشیع و بیان صحت و سقم و میزان ارزش و اعتبار آنها.

۳. معرفی دقیق و همه جانبه عالمان، بزرگان و مؤلفان مذهب شیعه؛

۴. معرفی دقیق و همه جانبه آثار مکتوب شیعه به خصوص در پنج سده نخست هجری؛

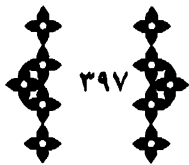
۵. تبیین صحیح و عالمانه پیشینه علمی و فرهنگی مذهب ناب شیعه و پاسخ به شبهات و نقدها در این زمینه؛

فعالیتها

الف) تدوین دانشنامه آثار شیعه

اساسی ترین و کارآمدترین طرح پژوهشی مؤسسه، تدوین و نشر دانشنامه آثار شیعه (تاریخ التراث الشیعی) به زبانهای فارسی، عربی و انگلیسی است. این دانشنامه ابتدا به زبان فارسی در حدود چهل جلد رحلی دانشنامه ای (هر جلد حدود ۸۰۰ صفحه، و در مجموع حدود ۳۰/۰۰۰ صفحه)

تدوین و سپس به زبانهای عربی و انگلیسی ترجمه خواهد شد، إن شاء الله سبحانه.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، در ایران تدوین دانشنامه‌های گوناگون در دانشها و موضوعات، اوج گرفته است، اما در این میان، تدوین دانشنامه در حوزه میراث مکتوب و کتاب شناسی شیعه ضرورتی افزون‌تر دارد. در این دانشنامه کارنامه علمی پربزرگ و بار دانشمندان شیعه و آثار مکتوب آنان به ترتیب تاریخ وفات پدید آورندگان آثار مکتوب از آغاز طلوع تشیع یعنی دوره حضرت امام امیرالمؤمنین (علیه افضل صلوات المصلین) تا زمان حاضر، تدوین می‌شود. این دانشنامه با رعایت معیارهای نگارش علمی و با استفاده از تجارب ارزشمند دانشنامه‌نویسی و براساس همه منابع موجود و در دسترس، همراه با پژوهشهای عمیق و نو، سامان خواهد یافت.

تاکنون عالمان شیعه آثار متعدد و مفیدی در معرفی تصانیف شیعه سامان داده‌اند که از همه آنها جامع‌تر و مفیدتر و دقیق‌تر، الذریعة إلى تصانیف الشيعة است که حاصل زحمات و تلاشهای طاقت فرسا و مستمر و طولانی شیخ آقا بزرگ تهرانی و منبع بسیار ارزشمندی برای دانشنامه آثار شیعه است، اما کار این مرد بزرگ برای زمان ما کافی نیست و شاید بتوان گفت که ذریعه کمتر از یک پنجم آثار شیعه را معرفی کرده است. از این رو، هنوز باید گامهای بلندی در این زمینه برداشته شود که دانشنامه آثار شیعه یکی از آن گامهاست و از آنجا که دیگران سهم شیعه در پیشبرد علوم و پایه‌گذاری تمدن بشری را ناچیز جلوه می‌دهند، ضرورت تدوین دانشنامه آثار شیعه، بیشتر نمایان می‌گردد.

این دانشنامه مشتمل بر معرفی دقیق و همه‌جانبه آثار مکتوب شیعه امامیه و مؤلفان آنهاست و در معرفی آثار مهم، نکات ذیل مد نظر قرار می‌گیرد:

نام دقیق و کامل اثر؛ نامهایی که به آن شهرت یافته است؛ موضوع؛ زبان؛ تاریخ آغاز و انجام تألیف؛ لغزشهای منابع مهم در معرفی اثر مورد نظر؛ محتوای اثر؛ ارزش علمی؛ اشاره به ابواب و فصول؛ روش مؤلف در تدوین؛ کتابهای اثر گذار بر آن؛ نسخه‌های خطی و چاپهای آن؛ فواید گوناگون علمی، تاریخی و کتاب‌شناختی، مانند نقل از کتابهای مفقود، مهدی‌الیه؛ معرفی آثار وابسته مانند؛ شرحها، مستدرکها، ردیه‌ها و ترجمه‌ها؛ آثار مشابه؛ همچنین تصویر نمونه‌هایی از دست خط و تصاویر مؤلفان؛ تصویر صفحاتی از نسخه‌های خطی؛ و در پایان، انواع فهراس راهنما، مانند فهرستهای موضوعی، آثار مفقود، آثار مخطوط، آثار مطبوع، آثار فارسی، آثار عربی و دیگر زبانها به ویژه فهرست آثار مربوط به هر علم، مانند کلام، فقه، حدیث با شاخه‌های مختلف آن علوم، و نیز فهرست موضوعی خاص؛ مثلاً ذیل فقه، آثار مربوط به غنا، رؤیت هلال، ولایت فقیه.

این دانشنامه، مؤلف محورا است، نه کتاب محور، و هر مدخل آن نام یکی از مؤلفان شیعی است و در

آغاز مدخل، سرگذشت جامع، فشرده، دقیق، استوار، متقن و مستند مؤلف برپایه منابع معتبر درج می‌شود. در شیوه‌نامه مبسوطی، چگونگی‌های تدوین دانشنامه ذکر شده و در اینجا به اشاره بسنده شد.

ب) سایر فعالیتها

مؤسسه طرحهای متعدد دیگری را در قالب تألیف و تحقیق و ترجمه - که هدف مهم مؤسسه یعنی معرفی شخصیتها و آثار و آثار شیعه را تأمین می‌کند - در دستور کار خود دارد. این طرحها علاوه بر اینکه ارزش فی نفسه و مستقل دارند و جداگانه عرضه می‌شوند، منابع مهم و سودمند و کارآمدی برای دانشنامه آثار شیعه‌اند و به نوعی پرونده علمی و پشتوانه آن محسوب می‌شوند و بدون آنها کار دانشنامه سامان نمی‌یابد یا با نواقص بسیار همراه خواهد بود. طرحها در دوازده عنوان ذیل دسته بندی شده اند:

۱. بزرگان شیعه (أعلام الشيعة)

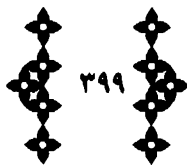
دانشوران بزرگی در طول تاریخ شیعه در حفظ و پاسداری از حریم فرهنگ تشیع و گسترش آن نقش اساسی و بارزی داشته‌اند. از میان آنان، بیش از یکصد تن که برجسته ترین و اثرگذارترین بوده‌اند، انتخاب شده‌اند و سرگذشت، آرا و اندیشه‌ها، آثار علمی، فعالیتهای اجتماعی و سایر امور مربوط به سرگذشت هر کدام، در یک جلد مستقل و در حدود ششصد صفحه تألیف و منتشر می‌شود. برخی از آنان عبارت‌اند از:

فضل بن شاذان، کلینی، صدوق، شیخ مفید، سید رضی، سید مرتضی، شیخ طوسی، خواجه طوسی، محقق حلّی، علامه حلّی، شهید اول، محقق کرکی، شهید ثانی، محقق اردبیلی، شیخ بهائی، میرداماد، صدر المتألمین، علامه مجلسی اول و دوم، وحید بهبهانی، علامه بحر العلوم، شیخ جعفر کاشف الغطاء، نراقی اول و دوم، شیخ انصاری، صاحب جواهر، حاجی سبزواری، میرحامد حسین، میرزای شیرازی، آخوند خراسانی، آیه الله حائری، آیه الله مدرس، محمد جواد بلاغی، آیه الله اصفهانی، علامه سید محسن امین، علامه شرف الدین، آیه الله بروجردی، شیخ آقا بزرگ تهرانی، آیه الله حکیم، امام خمینی، و آیه الله خوئی (أعلى الله مقامهم).

حق این شخصیتها و امثال آنان در دانشنامه ادا نمی‌شود؛ از این رو، به سرگذشت هر کدام یک جلد اختصاص داده می‌شود. این مجموعه در بیش از یکصد جلد، با یک طرح و شکل و شمایل و به ترتیب تسلسل تاریخی، و به دوزبان فارسی (با عنوان عام بزرگان شیعه) و عربی (با عنوان عام أعلام الشيعة) انتشار می‌یابد.

۲. إجازات الشيعة

اهتمام علمای شیعه به حدیث، و انتساب درست آثار حدیثی به پدیدآورندگان آنها، صحت و سقم و اعتبار احادیث، از روزگاران کهن به سبب اهتمام آنان به سنت اجازه و استجازه شد.

از این رو، اجازات حدیثی فراوانی پدید آمد که بسیاری از آنها آکنده از فواید گوناگون تاریخی و کتاب‌شناختی است که دو نمونه بارز آن اجازه علامه حلی به بنی زهره و اجازه کبیره شیخ حسن صاحب معالم است. اهمیت اجازه به حدی است که یک جلد بحارالانوار به آن اختصاص یافته و این مجلد بحار از پرفایده‌ترین مجلّات آن است. ولی از سوی دیگر، بسیاری از اجازات، حتی اجازات پیش از علامه مجلسی، در بحار و کتابهای دیگر منتشر نشده است.

مؤسسه به منظور نشان دادن اهتمام شیعه به حدیث و اسناد درست و برای بهره برداری فراوان از این گنجینه عظیم در دانشنامه آثار شیعه، و بزرگان شیعه، اجازات علمای شیعه را به ترتیب تاریخ وفات مجیزین، مرتّب و پس از تحقیق انتقادی منتشر خواهد کرد. البته قبل از سامان یافتن این طرح کلان، پاره‌ای از اجازات به دلایلی در دو فصلنامه کتاب شیعه یا گاهنامه التراث الشیعی مجال نشر خواهند یافت.

۳. علماء الشيعة ومصادر أهل السنة

اطلاعات و آگاهی‌های ناب و دست اول بسیاری راجع به شخصیت‌ها و روایان و آثار شیعه در کتب اهل سنت هست که در آثار امامیه نیامده است. همچنین گاهی مطالب ناروا، نادرست و داوری‌های نسنجیده‌ای در آثار اهل سنت در این دو موضوع دیده می‌شود. طرح علماء الشيعة و روایان و مصادر اهل السنة، طرحی بسیار گسترده و مفید و کارآمد است که چنین اطلاعاتی طی آن از منابع عمده اهل سنت استخراج، تبویب، دسته بندی، تصحیح و منتشر خواهد شد. همچنین اشتباهات و مطالب ناروای این منابع تصحیح، و با دلیل و برهان پاسخ داده می‌شود.

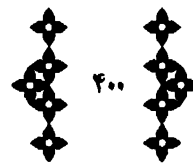
۴. تحقیق أعيان الشيعة

بزرگترین کتاب در تراجم و سرگذشت عالمان، روایان و شخصیت‌های شیعه اعیان الشيعة تألیف علامه مصلح سید محسن امین عاملی است که ابتدا در بیش از پنجاه جزء و سپس به صورت‌های گوناگون منتشر شده است. جایگاه ویژه این کتاب از یک سو و نداشتن چاپی مصحّح و درخور از سوی دیگر، دلیل تصمیم تحقیق آن بود. چاپ‌های رایج و اخیر آن همراه با نواقص بسیار و حدود ده هزار خطای چاپی و شبه چاپی و افتادگی است. در تحقیق مؤسسه اشعار و کلمات مشکل اعراب‌گذاری و مشکول و همه مطالب منقول تخریج و اشتباهات آن تصحیح خواهد شد. طبیعی است به دلیل گستردگی کار، سامان یافتن این تحقیق سالها به طول خواهد انجامید و درست به همین دلیل، به عنوان طرحی مستقل از آن یاد کرده‌ایم.

۵. تألیف، تحقیق و ترجمه کتب تراجم

بسیاری از آثاری که علمای ما در تراجم پدید آورده‌اند، یا همچنان مخطوط مانده و به چاپ

نرسیده‌اند و یا اگر منتشر شده‌اند، تحقیقی شایسته و درخور نداشته و مغلوط بوده‌اند. نمونه قسم اول بسیار است؛ از جمله، الحصون المنیعة، آینه حق نما، شذور العقیان، تذکرة العلماء المتبحرین، أوراق الذهب. نمونه روشن و بارز قسم دوم هم سلافة العصر، والدرجات الرفیعة از سید علیخان مدنی است. گفتنی است، سهم دانشمندان شیعه در پیشبرد و گسترش تشیع در شبه قاره، بیشتر مغفول مانده و کتابهای سرگذشت آنان کمتر در دسترس قرار گرفته یا از چاپ محققانه محروم مانده است.

از این رو، این مؤسسه، تحقیق آثار علمای شیعه و به خصوص سرگذشت عالمان شبه قاره را در دستور کار خود قرار داده است مانند: آینه حق نما، شذور العقیان، وثرة الانبیاء، أوراق الذهب، نجوم السماء، تکملة نجوم السماء، تجلیات و ترجمه تذکرة بی بها.

بیفزاییم که برخی از منابع از جمله کتابهای الحصون المنیعة، ریاض العلماء، ومجالس المؤمنین را مؤسسات دیگر در دست تحقیق دارند که مؤسسه برای پرهیز از تکرار، از تحقیق آنها چشم پوشید.

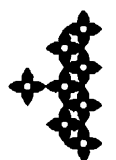
تألیف کتابهایی در سرگذشت آن دسته از علمای شیعه که به هر دلیل مشمول طرح بزرگان شیعه نیستند نیز در دستور کار مؤسسه است که از این گروه تاکنون الشیخ حبیب آل مهاجر العاملی منتشر شده است.

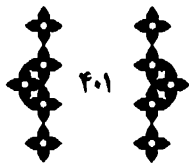
۶. تألیف، تحقیق و ترجمه کتب فهارس

برخی از آثار شیعه در فهرست و کتاب شناسی، یا چاپ نشده‌اند یا چاپ منقح و محققانه‌ای نداشته‌اند؛ مانند الذریعة إلى تصانیف الشيعة از شیخ آقا بزرگ تهرانی رحمته الله، و کشف الحجب والأستار عن وجه الكتب والأسفار از سید اعجاز حسین نیشابوری کنتوری رحمته الله.

مؤسسه تحقیق انتقادی و نشر آراسته این گونه آثار را نیز در دستور کار خود دارد، اما از آنجا که سالها پیش دفتر انتشارات اسلامی در قم تصحیح الذریعة را شروع کرده است، مؤسسه به تحقیق آن نپرداخت و تحقیق کتابهای دیگر از جمله کشف الحجب را وجهه همت قرار داد.

همچنین بسیاری از فهارس و کتاب شناسیهای شیعه از دست تطاول روزگار در امان نمانده و از بین رفته‌اند، ولی با استفاده از منابعی که مطالب آنها را نقل کرده‌اند، قابل بازسازی هستند؛ از جمله هشت فهرست شیعه در سده سوم تا پنجم. مؤسسه با بهره‌گیری از منابعی که مطالب این فهرستها را نقل کرده‌اند، این هشت فهرست را بازسازی و به نام فهارس الشيعة در دو جلد در حدود ۱۴۰۰ صفحه منتشر کرد. همچنین فهرست نویسی نسخه‌های خطی کتابخانه‌هایی که از اهمیت ویژه برخوردارند و تاکنون فهرست نشده‌اند، در دستور کار مؤسسه است مانند فهرس مكتبة العلامة السيد محمد صادق بحر العلوم که اخیراً منتشر شد.

یکی از عمده ترین طرحهای ذیل این عنوان، طرح گسترده تألیف فهرست میراث مخطوط شیعه در کتابخانه‌های جهان است. تردیدی نیست که بیشترین دستنوشته‌های شیعه در کتابخانه‌های عمومی یا شخصی ایران نگهداری می‌شود، اما در بسیاری از کشورهای جهان به خصوص ترکیه، عراق، هند و پاکستان نیز بسیاری از آثار مخطوط شیعه هست.

در این طرح مخطوطات شیعه در کتابخانه‌های جهان - جزایران - بر اساس منابع مختلف شناسایی، تنظیم، و معرفی و با عنوان فهرس التراث المخطوط للشيعة في العالم ارائه می‌شود. شایان ذکر است که به دلیل ناآشنایی بیگانگان با آثار و علمای شیعه، در منابع و فهرس غیر شیعی اشتباهات و اشکالات فراوانی وجود دارد که ذکر نمونه‌های آن موجب تطویل است. در این طرح پژوهشی این اشکالات و اشتباهات بر طرف و تصحیح می‌شود.

طرح گسترده و کلان دیگر ذیل این عنوان، فهرست میراث مخطوط شیعه در کتابخانه‌های ایران با عنوان فهرس التراث المخطوط للشيعة في ايران است. بیشترین آثار دستنویس شیعه در کتابخانه‌های ایران نگهداری می‌شود، اما متأسفانه بخش عمده‌ای از مخطوطات ایرانی هنوز فهرست نشده است. از سوی دیگر، در فهرس مخطوطات اشتباهات فراوانی رخ داده؛ به طوری که در برخی فهرس حدود سی درصد مطالب اشتباه است. در این طرح پژوهشی حتی الامکان اشتباهات فهرس تصحیح، و همه آثار مخطوط یک مؤلف، به ترتیب الفبا ذیل نام مؤلف، درج و فهرست می‌شود.

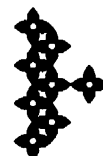
این طرح پژوهشی و طرح پیشین هر دو مؤلف محورو به یک شکل و شیوه‌اند.

همچنین طرح فهرست آثار مطبوع شیعه در جهان با عنوان فهرس التراث المطبوع للشيعة في العالم، زیر مجموعه این عنوان است. بسیاری از آثار شیعه از آغاز ابداع صنعت چاپ تا کنون در کشورهای مختلف به خصوص ایران، لبنان، عراق و هندوستان به چاپ رسیده‌اند که به دلیل نبود کتاب شناسی کامل و جامع، حتی گاهی اهل فن از آنها اطلاع کاملی ندارند. البته گامهایی در این زمینه برداشته شده که کافی نیست. محض نمونه، منية المريد شهيد ثانی، بارها در شکل و شمایل مختلف در کشورهای هند، ایران، عراق و لبنان به چاپ رسیده و اکثر ناشران آن از چاپ قبلی آن بی اطلاع بوده و کار ناقصی عرضه کرده‌اند.

در این طرح، هر اثری از آثار شیعه که در یکی از کشورهای جهان منتشر شده، معرفی می‌شود.

۷. مجموعه مقالات پژوهشی در زمینه شخصیت شناسی و کتاب شناسی

برخی از دانشوران و متخصصان دانش تراجم و کتاب شناسی در این دو موضوع پژوهشهایی چاپ شده و چاپ نشده، سامان داده‌اند که در این سو و آن سو پراکنده‌اند و گاه حتی دسترسی به آنها برای نویسندگانشان هم به آسانی میسر نیست. از این رو، مؤسسه کتاب شناسی تلاش

می‌کند مقالات، گفت‌وگوها، تدریسها و پژوهشهای شخصیت‌های طراز اول شخصیت‌شناسی و کتاب‌شناسی را تنظیم و تدوین، و احیاناً با تجدید نظر پدیدآورنده و ویرایش علمی، منتشر سازد؛ از جمله مقالات، پژوهشها و گفت‌وگوهای:

حضرات آیات و حجج اسلام، آقایان ۱. حاج سید موسی شبیری زنجانی؛ ۲. حاج سید محمد علی روضاتی؛ ۳. عبدالحسین حائری؛ ۴. سید احمد موسوی مددی؛ ۵. سید محمد رضا حسینی جلالی؛ ۶. دکتر حسین علی محفوظ رحمتهما الله.

۸. شناختنامه‌ها و یادنامه‌ها

مؤسسه کتاب‌شناسی شیعه به منظور دسترسی آسان محققان به ویژه پژوهشگران خود، عمده و اهم تحقیقات پراکنده و انجام شده درباره یک شخصیت یا یک کتاب را، تنظیم، گزینش و تدوین و ذیل عنوان شناختنامه منتشر می‌کند. از این سلسله تاکنون شناختنامه آیه الله سید ابوالحسن اصفهانی رحمتهما الله در یک جلد و شناختنامه شهیدین (رحمهما الله) در سه جلد منتشر شده است.

نیز به منظور تکریم برخی شخصیت‌هایی که منشأ خدمات بسیار به فرهنگ تشیع بوده‌اند، مؤسسه یادنامه‌هایی به نام آنان تدوین و منتشر خواهد کرد که این یادنامه‌ها از آثار علمی آنان و پژوهشهای مربوط به آنان فراهم آمده است. اولین نمونه از این سلسله، یادنامه شیخ آقا بزرگ تهرانی رحمتهما الله است.

۹. پژوهشهای منطقه محور

نوعی از پژوهشهای سرگذشت‌نامه‌ای از قدیم الایام بین عالمان شیعه و سنی رواج داشته که محور آن یک شهر، یک کشور، یا یک منطقه بوده است و در آن فقط به سرگذشت و زندگی نامه عالمان و بزرگان همان منطقه می‌پرداخته‌اند؛ مانند:

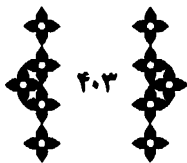
۱. أمل الامل فی تراجم علماء جبل عامل؛

۲. أنوار البدرین فی علماء القطیف والبحرین؛

از این سنت پژوهشی در رشته تراجم نگاری که دارای فوایدی است، غفلت نشده و مؤسسه کتاب‌شناسی پژوهشهایی را به همین سبک سامان خواهد داد که از این سلسله است کارنامه علمای بهبهان: سرگذشت عالمان و بزرگان بهبهان، علماء البحرین، علماء الشام. و همچنین تحقیق أمل الامل و تکمله‌ها و متمیم‌ها و حواشی آن در یک مجموعه و با یک شکل و شمایل.

۱۰. نشریات ادواری

مؤسسه برای نشر و پژوهش‌های مرتبط با موضوعات یاد شده، دو نشریه ادواری - یکی به زبان فارسی و دیگری به زبان عربی - را در برنامه کار خود دارد:

الف) دوفصلنامه کتاب شیعه

در این مجله بسیاری از مباحث که در دانشنامه آثار شیعه نمی‌توان به طور گسترده به آنها پرداخت، مجال نشر می‌یابند. همچنین پاره‌ای از مداخلهای دانشنامه، پیش از نشر در دانشنامه، در کتاب شیعه منتشر و سپس به صورت پخته‌تر و کامل‌تر در دانشنامه چاپ می‌شوند.

سعی بر این است که عناوین هر شماره نشریه، از میان عنوانهای زیر، انتخاب شوند:

۱. سرمقاله؛ ۲. مقالات؛ ۳. سرگذشت نامه‌ها؛ ۴. وصایا؛ ۵. اجازات؛ ۶. اسناد، مکتوبات و تقریظات؛ ۷. درپرتو ذریعه؛ ۸. آثار نو یافته؛ ۹. فواید نسخه‌ها؛ ۱۰. نسخه‌شناسی؛ ۱۱. نکته‌ها؛ ۱۲. نقد و معرفی کتاب / مجله؛ ۱۳. کتابهای تازه؛ ۱۴. پژوهشهای درآستانه نشر؛ ۱۵. بایسته‌های پژوهشی؛ ۱۶. کتاب‌شناسی موضوعی؛ ۱۷. تجربه‌ها؛ ۱۸. اخبار و معرفی مراکز علمی و فرهنگی؛ ۱۹. وفيات؛ ۲۰. نامه‌ها

ب) التراث الشيعي

التراث الشيعي عنوان گاهنامه عربی مؤسسه است، که حداقل سالی یک شماره منتشر می‌شود. بسیاری از پیشینیان، پژوهشهایی بس مفید و کارآمد درباره شخصیتها و آثار شیعه دارند که حجم آن در حد کتاب نیست تا مستقلاً قابل نشر باشد، بلکه در حد رساله و مقاله است. مؤسسه کتاب‌شناسی این پژوهشها را علاوه بر مقالات و مطالب متناسب دیگر، ضمن التراث الشيعي منتشر خواهد کرد تا علاوه بر استفاده دیگر پژوهشگران، در سامان دادن و طرح عظیم مؤسسه کتاب‌شناسی یعنی دانشنامه آثار شیعه و بزرگان شیعه، به کار آید.

ج) الأثر یا پایگاه اطلاع رسانی کتاب‌شناسی شیعه (www.al-athar.ir)

اهمیت اطلاع رسانی، مؤسسه کتاب‌شناسی شیعه را بر آن داشت تا پایگاه اطلاع رسانی «الأثر» را به منظور ارتباط و تبادل اطلاعات با مراکز علمی و فرهنگی و پژوهشگران و علاقه‌مندان راه اندازی کند. مهم‌ترین بخشهای این پایگاه عبارت‌اند از:

اخبار: شامل آخرین اطلاعات درباره پژوهشهای نو در حوزه کتاب‌شناسی، شخصیت‌شناسی، تصحیح انتقادی متون و فهرست نسخه‌های خطی.
مقالات: شامل مقالات پژوهشگران مؤسسه کتاب‌شناسی شیعه در تراجم، کتاب پژوهی، نسخه‌های خطی و فهارس.

نکته‌های کتاب شناختی: شامل پژوهشهای کوتاه و نو در حوزه میراث مکتوب شیعه و تراجم.
نقد و معرفی کتاب: شامل گزارش و بررسی کتابهای جدید در حوزه تراجم، کتاب‌شناسی، نسخه پژوهی، و فهرست نگاری.

کتابخانه: این قسمت در دو بخش طراحی شده است:

- کتابهای چاپی: متن کتابهای ارزشمند و نایاب با قابلیت دریافت و ذخیره متن کتاب.
- کتابهای خطی: نسخه های عکسی و دیجیتال مؤسسه کتاب شناسی شیعه که از نسخه های نفیس کتابخانه های مختلف تهیه شده است.
- فعالیتها: شامل گزارشی از پژوهشهای مؤسسه و همچنین اخبار بخش آموزش.

نکته های پایانی

۱. کتابخانه تخصصی مؤسسه کتاب شناسی شیعه با هدف گردآوری و سازماندهی مواد کتابخانه ای (کتابها، نشریه ها، پایان نامه ها، نرم افزارها، منابع الکترونیکی) تأسیس شده است. این کتابخانه با بیش از سی هزار کتاب و پنجاه عنوان نشریه تخصصی در زمینه زندگی نامه نویسی، کتاب پژوهی، نسخه شناسی، دایرة المعارف نویسی و کتب مرجع یکی از غنی ترین و پرمراجعه ترین کتابخانه های تخصصی است.

گسترش منابع کتابخانه با سفارش و تهیه جدیدترین کتابهای منتشر شده در داخل و خارج کشور، و گزینش موضوعی از میان مجموعه های شخصی و کتابهای اهدایی، مجموعه مناسب و ارزشمندی را برای پژوهندگان فراهم آورده است.

۲. تاکنون هیچ مؤسسه ای در ایران و جهان، برای منظوری که مؤسسه کتاب شناسی برای آن تأسیس شده وجود نداشته است و فعالیت آن به هیچ روی تکراری نیست. فعالیتهای پیشین در این زمینه همگی فردی و قائم به شخص بوده است، نه تشکیلاتی و در قالب مؤسسات ماندگار که فعالیت مستمر داشته باشند.

۳. علاوه بر پژوهشگران داخلی، تعدادی از مؤسسات و پژوهشگران حوزوی و دانشگاهی غیر ایرانی مقیم کشورهای لبنان، عراق، بحرین و عربستان با مؤسسه کتاب شناسی همکاری دارند و نیازهای علمی و پژوهشی این مؤسسه را در دیگر کشورها برآورده می سازند.

۴. مؤسسه کتاب شناسی شیعه، به هیچ روی، به هیچ حزب، گروه، مؤسسه و دسته سیاسی و غیر سیاسی و شخصیت حقوقی، منتسب و وابسته نیست و از دل حوزه علمیه قم سر برآورده است و تنها امید و توکل پایه گذاران آن به خداوند متعال، و عنایت و دعای صاحبان حوزه حضرت امام صادق (صلوات الله و سلامه علیه) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) است و بحمد الله تاکنون از همکاری فضیلا طراز اول حوزه و دانشگاه بهره مند بوده و فعالیت آن مورد تأیید مراجع بزرگ شیعه قرار گرفته است.

